

Nové možnosti rozvoje vzdělávání na Technické univerzitě v Liberci

Specifický cíl A2: Rozvoj v oblasti distanční výuky, online výuky a blended learning

NPO_TUL_MSMT-16598/2022

Oborová didaktika II – praktická řešení realizace výuky

PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MSMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Metody a organizační formy výuky

část 2

Jitka Jursová

Použití každé metody
vyžaduje určitý způsob
uspořádání a
organizace výuky, tj.
**ORGANIZAČNÍ
FORMU**

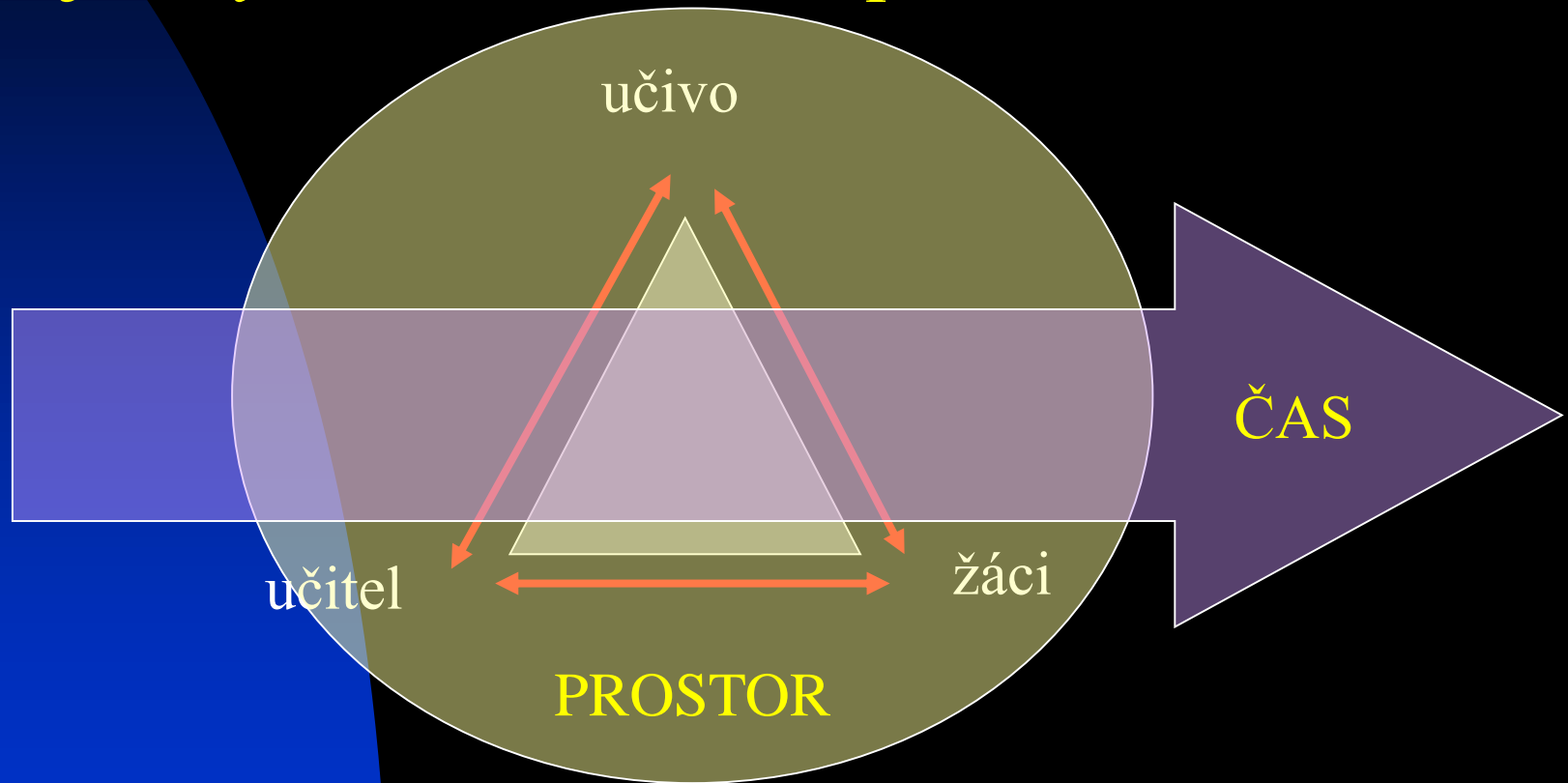

08.09.2023

Organizační forma

je způsob uspořádání výuky - jejích složek a vzájemných vazeb v čase a prostoru

Organizační forma je způsob uspořádání vyučovacího procesu – jeho složek a vzájemných vazeb v čase a prostoru.

žáci	učitel	učivo	prostor	čas	organizace
třída	1 učitel	předmět	učebna	„hodina“	hromadná
skupiny	uč.+ as.	projekt	kombin.	blok hod	skupinová
variab.	dva uč.	volné	rodinné	individ.	individual.
dvojice	žáci vzáj.	problém	variab.	volný	párové
diferenc.	uč.+ pom.	difer.	spec.	difer.	diferenc.
jednotl.	technika	program	individ.	prodl.	autodidak.
velké sk.	tým	blok	exteriér	zkrác.	týmová

HLEDISKA TRŽDĚNÍ ORGANIZAČNÍCH FOREM VÝUKY

- 1. **podle počtu žáků** - hromadná, skupinová, individuální
- 2. **z hlediska času** - vyučovací hodina, vyučovací blok...
- 3. **z hlediska prostoru** - výuka v dílnách, na pozemcích...
- 4. **z hlediska obsahu a provedení** - exkurze, projekt, kooperativní výuka
- 5. **z hlediska materiálového vybavení** - práce na počítačích, výuka v keramické dílně, výuka v laboratoři
- 6. **z hlediska struktury hodiny** - výkladová hodina (hodina osvojování nového učiva), opakovací a procvičovací hodina, hodina ověřování výsledků učení, motivační hodina, smíšená (kombinovaná) hodina
- 7. **podle převažujících metod práce** - projektové vyučování, laboratorní práce, problémová výuka, diskusní hodina apod.

Individuální vyučování

Autor: SHUTTERSTOCK, <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/>

třída žáků,
předměty,
vyučovací hodina,
rozvrh hodin

Hromadné vyučování = třídně hodinový systém

jiné formy
hromadné
výuky

frontální výuka

<https://is.muni.cz/>

Skupinová a kooperativní výuka

- po 1.sv.v., Cousinet (Francie) a další
- kooperace, sociální interakce, komunikace
- zvýšení aktivity, stimulace myšlenkových procesů, mobilizace zkušeností, motivace, zážitek úspěchu, sociální klima spolupráce, tolerance, přátelství, zpětná vazba
- skupiny homogenní, heterogenní, rozdělení spontánní, direktivní
- různé časové jednotky, pracovní stolky, učitel – organizátor, zachovává se systém předmětů

Výuka v českém jazyce (ZŠ)

<https://www.youtube.com/watch?v=F8gsq49-f5M>

Skupinová výuka - ukázky 1

- Ukázky kooperativních činností ve skupinách
- *Ukázky jsou z Integrované základní školy v Jelení Hoře*

- Žáci pracují samostatně ve skupinách na zadaném úkolu

- Učitelka prochází mezi skupinami a koriguje jejich činnost

- Prostředí je přizpůsobeno - uprostřed třídy koberec pro práci v kruhu, kolem stolky pro skupiny 4 žáků

Činnostní učení

- úkol zadán jako problém, složený z několika praktických úkolů

Žáci spolupracují, komunikují mezi sebou

Každá skupina má jiný úkol v rámci jednoho tématu (Světadíly)

Žáci se
dohodli, jak si
rozdělí práci:
každý se podílí
určitou
činností.

Jednotlivých
částí úkolu je
tolik, že je
nutné zapojení
všech žáků,
aby mohli celý
úkol splnit

Na některé části úkolu se podílí víc žáků, některou část může zvládnout samostatně jeden

Tato dívka pro svou skupinu vyhledává odpovídající vlaječky podle instrukcí

V pozadí učitelka jako partner žáků ve skupině, pomáhá radou při řešení úkolu

Pomoc učitelky musí být nenásilná - pouze usměrňující samostatnou činnost dětí ve skupině. Děti se učí vlastním objevováním.

Na začátku učitelka zadala úkol a instrukce, nyní je partnerem, rádcem, pomocníkem.

Práce skupin je ukončena prezentací výsledků.

Učitelka i zde vystupuje jako partner, člen týmu, nenásilně usměrňuje vystoupení a reguluje prezentaci tak, aby promluvilo každé dítě.

Ostatní skupiny jsou vyzvány k pozornému naslouchání.

Zjevně jsou v této třídě děti zvyklé si naslouchat a ve skupinách spolupracovat.

Skupinová výuka - ukázky 2

- Následující snímky ilustrují práci ve skupinách a párech s **diferencovanými úkoly** podle schopností, zájmu a potřeb žáků

- *Ukázky jsou z výuky matematiky (vyučující: Mgr. Jana Hanušová, Gymnázium Mnichovo Hradiště)*

Skupinová výuka - ukázky

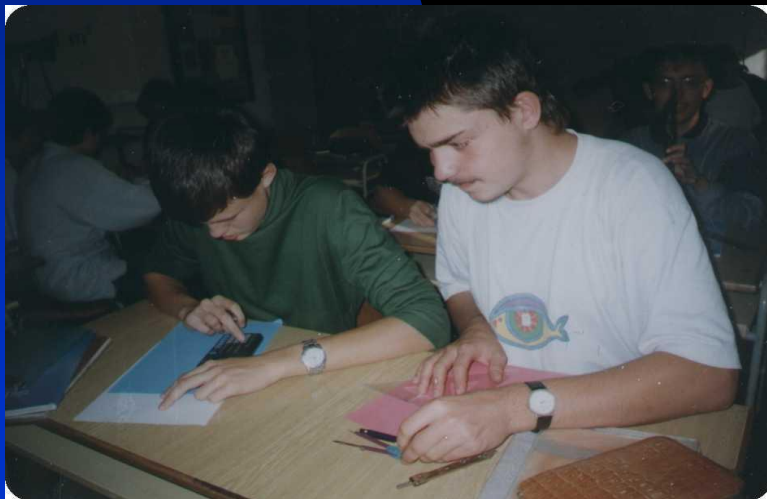

- Dívky přesně rýsovaly i počítaly.
- Nedokázaly však samy řešit zadaný problém (porovnání obsahu rovnoběžníku a obdélníku stejného obvodu).
- Pomohlo jim modelování útvarů pomocí provázku, pak problém vyřešily.

Skupinová výuka - ukázky

- dva chlapci s dobrým matematicko-logickým myšlením
- vše promýšlejí do souvislostí a důsledků

Skupinová výuka - ukázky

- chlapci, kteří mají problémy s udržením pozornosti, nevydrží sedět v klidu, výpočty provádějí výhradně s pomocí kalkulačtoru
- vyhovuje jim činnost v pohybu (zde praktické měření)

Skupinová výuka - ukázky

- Dívky, u kterých se vyskytuje psychický blok („stejně nic nevymyslím, matika mi nejde, ale chci to zkusit objevit, abych to líp pochopila“)
- Jeden chlapec, spíš jazykový typ
- praktická činnost (názornost), postupují přesně podle instrukcí

Skupinová výuka - ukázky

- kooperace žáků ve skupině
- pracují společně na jednom úkolu
- aktivně se zapojují všichni členové

Další formy kooperativní výuky

- **Párové vyučování** (Anglie, v Německu tzv. partnerské)
  - samostatné úkoly pro dvojice
  - spolupráce v rámci dvojice
- **Systemy kolektivního vyučování**
  - **činná škola** (zachovává třídně hodinový systém, pouze přestavba učiva – řešení praktických problémů, aktivní činnost na základě zájmu)
  - **pracovní škola** (žáci – pracovní společenství, práce jako základ získávání nových poznatků, globální výuka – projekty, komplexy) (John Dewey)

Spolupráce v kruhu.

Žáci společně
hledají řešení
problému,
hlásí se o
slovo,
předkládají
návrhy,
diskutují o
návrzích,
dohadují se na
nejlepším
řešení.

Učitelka je moderátorem, vhodně kladenými otázkami
a reakcemi na návrhy motivuje, usměrňuje, řídí diskusi.

Prostorná třída umožňuje práci v kruhu na koberci, v tomto případě v zadní části učebny, na předchozím obrázku uprostřed třídy, kolem jsou rozmístěny stolky uspořádané pro skupinovou činnost.

Práce v kruhu je využívána velmi často, pro nejrůznější aktivity. Vždy je základem aktivní činnosti, komunikace a vzájemného naslouchání.

Individualizovaná výuka

- cílem - individuální diference mezi žáky podle schopností a zájmů

- aktivizace žáků

Puebloská soustava (Pueblo, Colorado – USA, 1894, P.W.Search)

volná seskupení žáků, tvořivá samostatná práce, odborná pracoviště – žáci volně přecházejí, 5,5hod. denně (+ společný ranní zpěv nebo TV, společenský život školy, žákovská samospráva)

Daltonská soustava (Dalton, Massachusetts, USA, 1919, Helena Parkhurstová)

škola jako „laboratoř“ (experimentování, aktivní učební činnosti)

Winnetská soustava (Winnetka, Chicago, USA, 20.léta 20.st., Carleton W. Washburne)

- individualizující předměty (jazyky, Ma, PŘ...) a socializující předměty (HV, TV, literatura, dramatizace...)
- test umí – neumí, zapíše se do záznamu, procvičování až do osvojení

Daltonská škola

SVOBODA

SAMOSTATNOST

SPOLUPRÁCE

- grafy práce
- žákovské konference
- měsíční úkol, kontrakt

08.09.2023

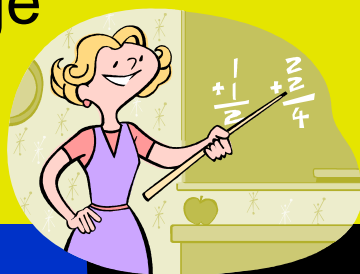
Daltonský plán – struktura měsíčního úkolu

Úvod	seznámení s úkolem
Předmět	stanovení látky, které se úkol týká
Problémy	otázky a úkoly
Písemná práce	úkoly, které žák musí vypracovat písemně
Pamětní úkoly	čemu se má žák naučit z paměti
Konference	témata a termíny společných porad žáků a učitelů
Literární odkazy	doporučené knihy, časopisy, prameny
Ekvivalenty	kolik bodů si žák může připsat za jednotlivé úkoly
Vývěsky	čeho si má žák všimnout na nástěnkách (mapy, obrazy...)
Započtení práce	započtené body z jiného předmětu při překryvu témat

Rozdílná úloha učitele:

Frontální výuka:

- vytváří podmínky
- seznamuje s novým učivem
- reguluje činnosti k upevnění
- diagnostikuje

Individualizovaná výuka, činné učení:

- sestavuje úkoly
- radí – odpovídá na dotazy
- řídí žákovské konference
- kontroluje písemné práce – zkouší
- zapisuje výsledky do grafů

Škola Marie Montessori

- teorie senzitivních fází (přirozená výchova)
- efekt polarizace pozornosti (soustředění)
- volná pracovní fáze

*„Pomoz mi,
abych to mohl udělat sám“*

Mezinárodní Montessori škola v Praze, <http://www.montessori.cz/>

Mezinárodní Montessori škola v Praze,
<http://www.montessori.cz/>

08.09.2023

ZŠ 5. květen Jablonec n.N., třída Montessori

34

- Společně děti různého věku
- Podnětné prostředí. Velké množství didaktického materiálu
- Možnost podílet se na rozhodování, na volbě učiva
- Individuální pracovní tempo

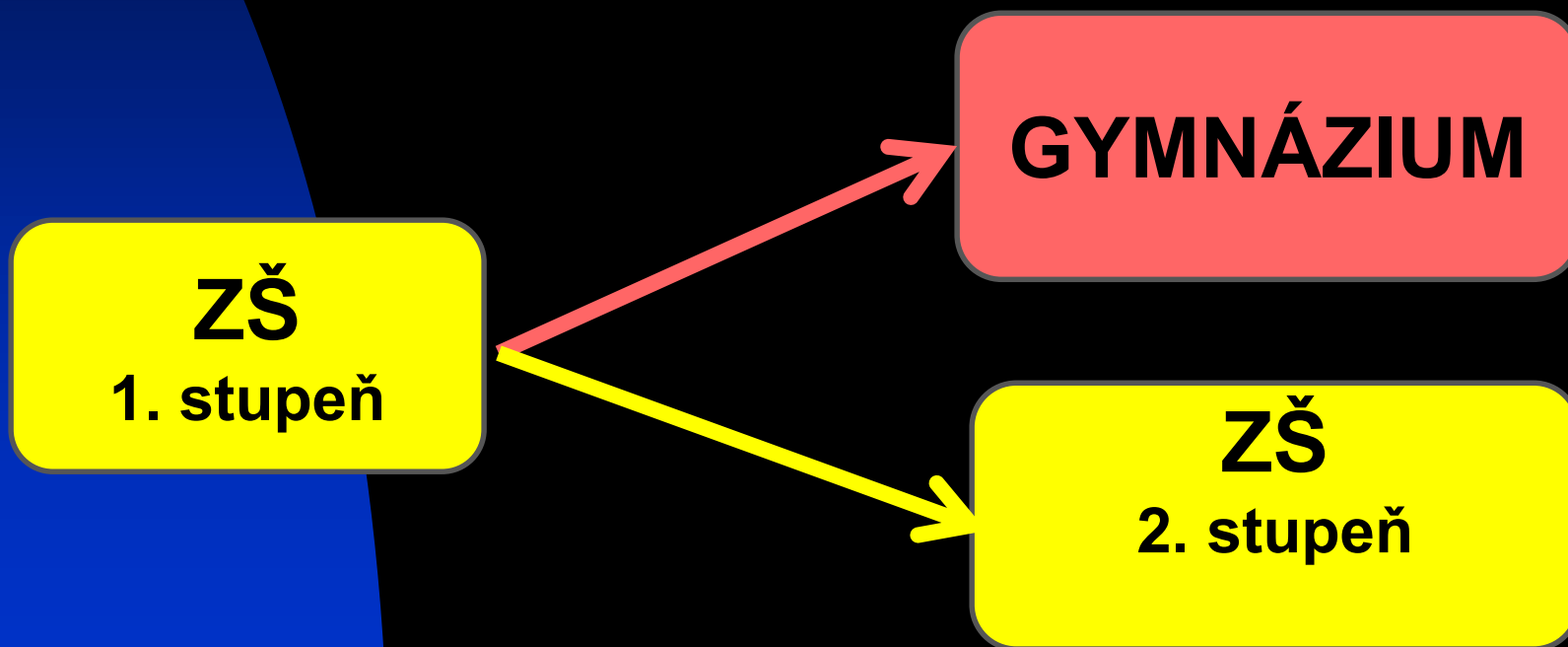

Diferencované (výběrové) vyučování

- Diferenciace VNĚJŠÍ (školy nebo třídy s rozšířenou výukou některého předmětu, víceletá gymnázia...)
- Diferenciace VNITŘNÍ (ve skupinách nebo odděleních, domácí úkoly, volitelné předměty...)

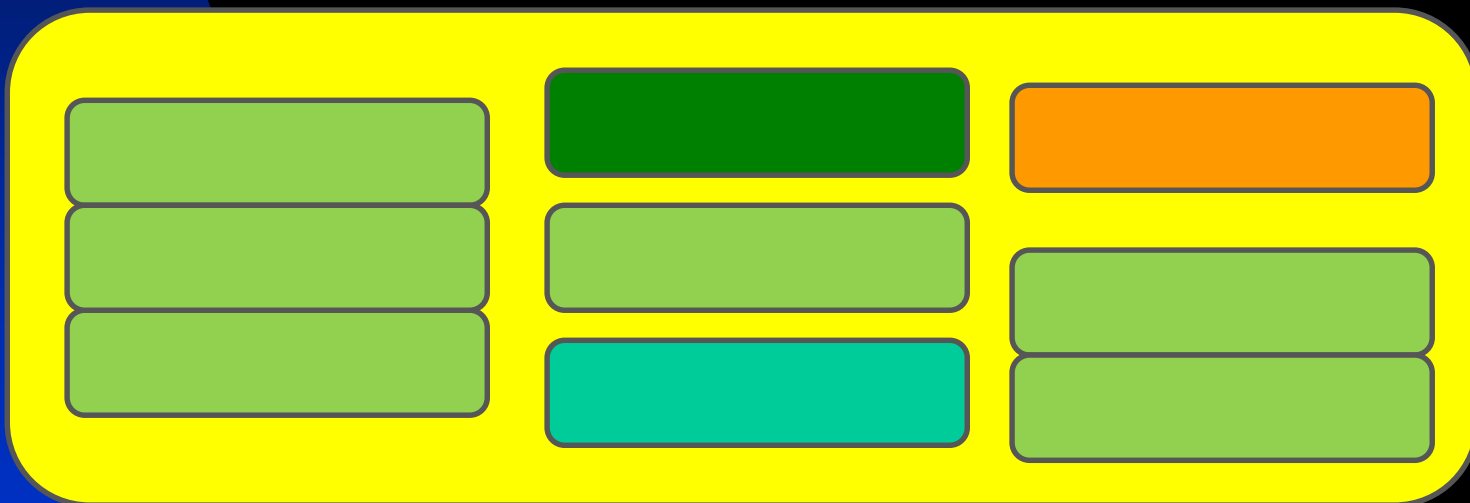
Vnější diferenciaci

= vzdělávání v různých typech vzdělávacích institucí

Vnitřní diferenciacce

= uvnitř třídy

Příklady z historie

- Batavská soustava (USA, 2 učitelé, souběžná hromadná a individuální práce)
- Spouldingův pokus (USA, tzv. „volný učitel“)
- v Evropě Mannheimský systém (konec 19. stol. Německo)
- v USA systém tzv. stejnorodých tříd – slabé, průměrné a silné třídy)
- u nás reformní školy (od 20. let, V. Příhoda)

Projektové vyučování

- William Kilpatrick (USA)
- uspořádání učiva na základě řešení úkolu, který se blíží skutečné životní činnosti lidí
- praktické řešení (X problémové vyuč. – myšlenkové řešení)
- projekt SPONTÁNNÍ – CIZÍ (ZADANÝ)
- individuální – skupinový – třídní – školní – meziškolní (mezinárodní)
- postup: záměr – zpracování plánu – provedení – vyhodnocení (projekt vždy vede k „hmatatelnému“ výsledku)

Autodidakce

- programované učení – žákovo učení řízeno programem
- možno využít v třídně hodinovém systému, v rámci individuální, individualizované, diferencované, týmové výuky
- domácí úkoly, samostatná individuální učební činnost apod.
- v distančním vzdělávání – offline nebo asynchronní online výuka

online matematika

Celá čísla

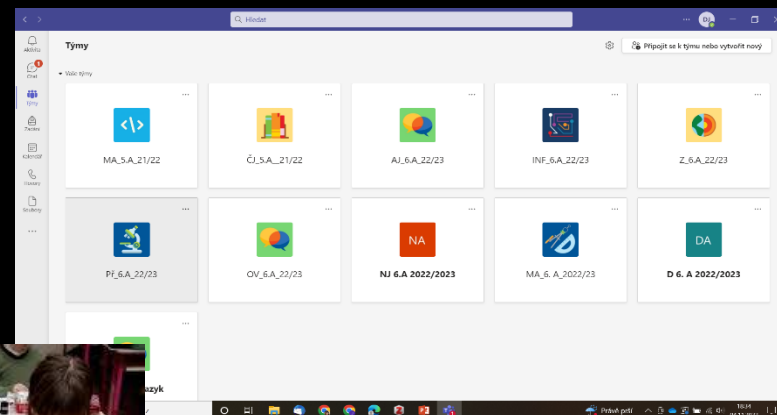
7. ročník

Petr Němec
2020

-4

-5 0

-8 0 5

Týmové vyučování

- 60. léta USA
- tým učitelů s vnitřní dělbou práce a specializací
- přizpůsobeny prostory, čas, rozvrh
- týmy oborové, mezioborové (všeoborové)

Terénní výuka

Výuka ve virtuálním prostoru

„online“

Distanční výuka

Např. Second Life

Varianty organizace výuky v rámci třídně hodinového systému

- **Učitel:** 1 učitel **X** využití pomocníka, technika a program jako řídicí prvek, týmová výuka?
- **Žáci:** třída **X** skupiny, jednotlivci, páry, diferencovaná výuka?
- **Učivo:** předmět **X** projekty, program, školní časopis, experimenty, mezinárodní projekty – globální přístup?
- **Prostor:** klasická učebna **X** modernizace škol, odborné učebny, variabilní uspořádání učeben?
- **Čas:** vyučovací hodina **X** bloky hodin, projektová výuka po určité období, dobrovolná účast mimo vyučování – neohraničený čas, domácí úkoly?

Z historického hlediska dva základní přístupy:

1. Vyučování orientované k učiteli

- důraz na činnost učitele a obsah vzdělávání
- žák - převážně činnosti receptivní

→ frontální, hromadná výuka

→ teoretické vědomosti

2. Vyučování orientované na žáka

- důraz na aktivitu a samostatnost žáka (rozvíjení iniciativy, tvořivosti, dovedností řešit problémy)
- základem vyučování jsou vlastní praktické činnosti žáků, experimentování
- učitel v roli partnera, rádce

→ jiné než frontální uspořádání výuky

→ dovednosti

Transmisivní a konstruktivistické pojetí vyučování

konstruktivistické

X

transmisivní pojetí

Příklad konstruktivisticky pojaté výuky

Tematickou linkou celého projektu „**Společně na jedné lodi po Labi**“ se stala pomyslná plavba po řece Labi. Labe je řekou, jejíž jméno dalo vzniknout i názvu našeho města – Vrchlabí – a protéká 100 m od budovy školy, kterou žáci navštěvují. I tento fakt může podpořit vnitřní motivaci dětí pro poznání, stejně jako sdílení zážitků napříč třídou, resp. dvěma třídami čtvrtého ročníku.

Učivo bylo seskupeno do tematických bloků, které měly logickou souvislost s nějakým místem. Na všechna tato místa byly naplánovány výjezdy – zde měli žáci možnost zúčastnit se exkurze, přednášky, setkání s odborníky různých oborů, diskusí atd. Plavba začínala u pramene Labe a postupovala geograficky po směru toku řeky Labe. Jednotlivá témata současně kopírovala školní rok a respektovala roční období, ve kterém byla vyučována.

Výstup – každé dítě portfolio + společný lodní deník

Výběr metod a pojetí výuky

Konstruktivistické pojetí

- žáci zkoumají, objevují, konstruují poznatky
- E – U – R

Transmisivní pojetí

- žákům jsou předkládány poznatky – učivo je prezentováno učitelem
- příprava a motivace –
expozice nového učiva –
fixace

Podstata:

- učení vlastní činností
  - aktivita žáka
- *řešení problému*
- *smysluplnost činnosti*
- *směřování k získání zkušeností*

**tj. KONSTRUKTIVISTICKÉ
POJETÍ VYUČOVÁNÍ**

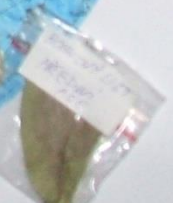
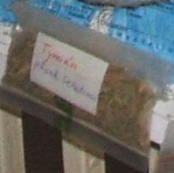
Často se mylně zaměřuje s tematicky laděnou výukou (např. „Čarodějnice“, „Vánoce“...) – učitelem řízené činnosti, hravé procvičování, motivované tématem
- TRANSMISIVNÍ
POJETÍ

řenin

Mark Čiča

Cesta za kořením

Misa Zichová

Jana Zahradníková

08.09.2023

BÍLÉ SKLO

NEBEZPEČNÍ

DEN ZEMĚ

5.AB

Den Země
Den Země je mezinárodní ekologický den, který se slaví každoročně 5. prosince. Jeho cílem je upozornit na problémy životního prostředí a vzbudit zájem o ochranu přírody. Každoročně se konají různé akce, jako jsou výstavy, přednášky a ekologické soutěže. V naší škole jsme se také účastnili této akce a připravili jsme si různé projekty. Každý z nás může přispět k ochraně naší planety tím, že bude šetrnější k přírodě a bude se snažit o to, aby naše planeta byla zdravější a krásnější. Každý z nás může přispět k ochraně naší planety tím, že bude šetrnější k přírodě a bude se snažit o to, aby naše planeta byla zdravější a krásnější.

Den Země
Den Země je mezinárodní ekologický den, který se slaví každoročně 5. prosince. Jeho cílem je upozornit na problémy životního prostředí a vzbudit zájem o ochranu přírody. Každoročně se konají různé akce, jako jsou výstavy, přednášky a ekologické soutěže. V naší škole jsme se také účastnili této akce a připravili jsme si různé projekty. Každý z nás může přispět k ochraně naší planety tím, že bude šetrnější k přírodě a bude se snažit o to, aby naše planeta byla zdravější a krásnější. Každý z nás může přispět k ochraně naší planety tím, že bude šetrnější k přírodě a bude se snažit o to, aby naše planeta byla zdravější a krásnější.

Den Země

Den Země je mezinárodní ekologický den, který se slaví každoročně 5. prosince. Jeho cílem je upozornit na problémy životního prostředí a vzbudit zájem o ochranu přírody. Každoročně se konají různé akce, jako jsou výstavy, přednášky a ekologické soutěže. V naší škole jsme se také účastnili této akce a připravili jsme si různé projekty. Každý z nás může přispět k ochraně naší planety tím, že bude šetrnější k přírodě a bude se snažit o to, aby naše planeta byla zdravější a krásnější. Každý z nás může přispět k ochraně naší planety tím, že bude šetrnější k přírodě a bude se snažit o to, aby naše planeta byla zdravější a krásnější.

PAPÍR
ANO NE

ANO SKLO
PAPÍR SKLO

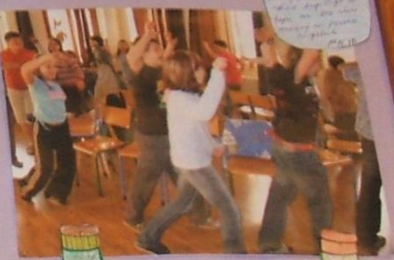
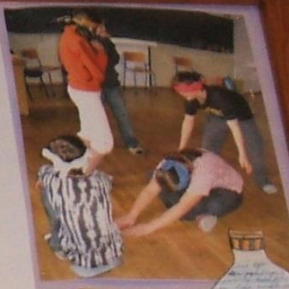

Projektový den

27.2.2008

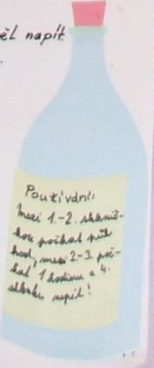
Co jsme všechno dělali?

- besedovali s paní S. Lacinovou z AT poradny v JBC o nebezpečí závislosti
- hráli hry
- prohlíželi si mnoho obrázků
- učili se spolupráci
- povídali si

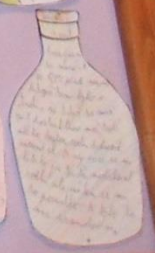
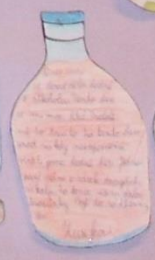
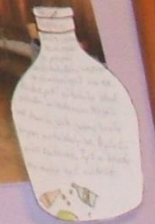
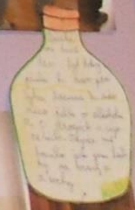
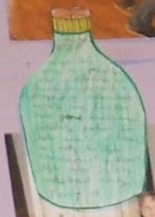
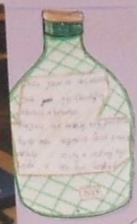
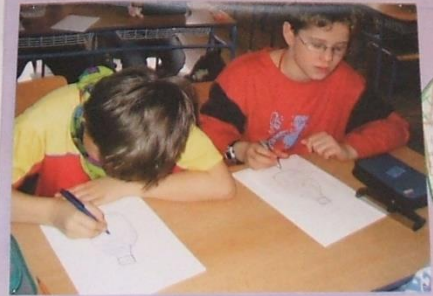
DESÁTERO PÍTÍ ALKOHOLU

1. Nesmí pít tenkdo cizíže by se měl napít.
2. Zamyslet se, kolik jsem toho vypil.
3. Nepít na 'ex' (na ráz).
4. Nepít při práci.
5. Nepít naláčno.
6. Nikdy nepít pravidelně.
7. Nepít při únavě nebo při nervozitě.
8. Neužívat alkohol jako lék.
9. Nepít ráno (hlavně při kocovině).
10. Nepít rychle.

Používání
léci 1-2, skvěle
že pomáhá při
hod, mási 2-3, při-
dal 1 k tomu a 4,
alokho napít!

!ALKOHOL OD 18 let

1. Je to **integrované** vyučování, které staví před žáky jeden či více konkrétních, smysluplných a reálných úkolů
2. Cílem je vytvořit **užitečnou** věc
3. Ke splnění určitého úkolu potřebují žáci vyhledat mnoho nových **informací**, zpracovat a použít dosavadní poznatky z různých oborů, navázat spolupráci s odborníky, **spolupracovat**
4. Žáci mají příležitost **objevit** něco sami
5. Jejich práce není samoúčelná, protože výsledky projektů mají konkrétní, užitečnou podobu, škola se stává součástí **reálného života**

Jitka Kašová, 1995

Použití každé metody
vyžaduje určité
**MATERIÁLNÍ
DIDAKTICKÉ
PROSTŘEDKY**

o nich v další
kapitole